

פרק א

א. בחדש השמיני, בשנת שתיים לדריוש, היה דבר ה' אל זכריה בן ברכיה בן עדו הנביא לאמר:

ב. קצף ה' על אבותיכם, קצף - קצף ה' על אבותיכם, ומפני כך חרב הבית.

ג. ואמרת אליהם, כה אמר ה' צבאות, שובו אלי נאם ה' צבאות, ואשוב אליכם אמר ה' צבאות - שובו אלי, ואז אשיב את שכינתי אליכם.

ד. אל תהיו כאבותיכם, אשר קראו אליהם הנביאים הראשנים לאמר כה אמר ה' צבאות שובו נא מדרכיכם הרעים ומעלליכם הרעים, ולא שמעו ולא הקשיבו אלי נאם ה' - אל תהיו כאבותיכם, שלא שמעו בקול הנביאים ולא שבו אל ה' ממעשיהם הרעים.

ה. אבותיכם איה הם - הלא מתו בעוונם, (בחרב ברעב ובשבזי),

והנביאים הלעולם יחיו - וא"ת, הלא גם הנביאים מתו, אשיב לכם: וכי יחיו לעולם! (אך לא מתו טרם זמנם, וכל נבואותיהם התקיימו)

ו. אך דברי וחקי, אשר צויתי את עבדי הנביאים, הלא השיגו אבותיכם - אך דברי, שנבאו הנביאים על גזרותי, השיגו את אבותיכם ולא את הנביאים,

וישובו ויאמרו - אבותיכם עצמם, אמרו לפני החורבו:

כאשר זמם ה' צבאות לעשות לנו כדרכינו וכמעללינו, בן עשה אתנו - הנה באה עלינו הרעה, כפי שחשב ה', וניבא להם ע"י הנביאים.

ז. ביום עשרים וארבעה, לעשתי עשר חדש הוא חדש שבט, בשנת שתיים לדריוש, היה דבר ה' אל זכריה בן ברכיה בן עדוא הנביא לאמר:

ח. ראיתי הלילה - ראיתי במראה הנבואה בלילה,

הנה איש רכב על סוס אדם - הנה, מלאך רוכב על סוס אדום, (רמז, שעתיד ה' ליפרע מבבל וממדי ופרס)

והוא עמד בין ההדסים אשר במצלה - והמלאך עומד בעומק המים, בין עצי הדס, (רמז לישראל שבבבל)

ואחריו - אחר המלאך,

סוסים אדמים שרקים ולבנים - ראה סוסים, אדמים שרקים (מין צבע) ולבנים.

ט. ואמר, מה אלה אדני - שאל את המלאך הדובר אליו, מה מרמז המראה שראה,

ויאמר אלי המלאך הדבר בי, אני אראך מה המה אלה:

י. ויען האיש העמד בין ההדסים ויאמר - המלאך העומד בין ההדסים, ענה לזכריה, אלה - הסוסים,

אשר שלח ה' להתהלך בארץ: יא. ויענו - הסוסים,

את מלאך ה' העמד בין ההדסים, ויאמרו, התהלכנו בארץ, והנה כל הארץ ישבת ושקטת - ואמרו למלאך: ראינו את הגויים יושבים בשלווה.

יב. ויען מלאך ה' ויאמר - ענה המלאך הדובר לזכריה,

ה' צבאות, עד מתי אתה לא תרחם את ירושלים ואת ערי יהודה, אשר זעמתה זה שבעים שנה - ה', עד מתי לא תרחם על ישראל, אשר כעסת עליהם זה 70 שנה.

יג. ויען ה' את המלאך הדבר בי, דברים טובים דברים נחמים - ה' ענה למלאך הדובר אל זכריה, דברי נחמה על ישראל.

יד. ויאמר אלי המלאך הדבר בי, קרא לאמר, כה אמר ה' צבאות, קנאתי לירושלים ולציון קנאה גדולה - מצווה על זכריה לקרוא לפני ישראל, שהי ינקום (מבבל) את נקמת ירושלים (על חורבן ירושלים), נקמה גדולה.

טו. וקצף גדול אני קצף, על הגוים השאננים - ובכעס גדול אעניש את הגוים היושבים בשלווה,

אשר אני קצפתי מעט, והמה עזרו לרעה - מפני שאני כעסתי על ישראל כעס מועט, והם הרעו לישראל יותר מדי.

טז. לכן - מפני שהרעו לישראל יותר מהראוי, כה אמר ה', שבתי לירושלים ברחמים - אשיב את שכינתי לירושלים ברחמים,

פיתי יבנה בה נאם ה' צבאות - וביהמ"ק יבנה בה,

וקו ינטה על ירושלים - וקו הבנין, ישוב וינטה על בנין חומות העיר, ולא ימחה בהם המלך להפסיק את הבניה. (קו הבנין, הוא חוט, שבקצהו משקולת. כשמטיל העומד על החומה את החוט, מכון החוט את הבונים - לישר את בנין החומה)

יז. עוד קרא לאמר, כה אמר ה' צבאות, עוד תפוצינה ערי מטוב - הערים יתפשטו לכל עבר, מרוב הטובה שאתן בהם,

ונחם ה' עוד את ציון ובחר עוד בירושלים - ינחם ה' את ציון, ובחר עוד בירושלים להשרות בה את שכינתו.

פרק ב

א. וְאִשָּׁא אֶת עֵינֵי וְאָרָא - במראה הנבואה, וְהִנֵּה אֲרָבַע קַרְנֹת - והנה ארבע קרניים, ב. וְאָמַר אֶל הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בֵּי, מַה אֱלֹה - על מה רומזות ארבע קרניים אלו ? וַיֹּאמֶר אֵלַי, אֱלֹה הַקַּרְנֹת אֲשֶׁר זָרוּ אֶת יְהוּדָה אֶת יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלַם - אלו הבבלים שבאו על בנ"י, מארבע רוחות הארץ ונגחו בהם בקרניהם. ג. וַיִּרְאֵנִי ה' אֲרָבַעַה חֲרָשִׁים - אומנים, (היודעים לגדוע ולהפיל את הקרניים). ד. וְאָמַר מֶה אֱלֹה בָאִים לַעֲשׂוֹת - מה אומנים אלו באו לעשות ? וַיֹּאמֶר לֵאמֹר, אֱלֹה הַקַּרְנֹת אֲשֶׁר זָרוּ אֶת יְהוּדָה - אלו הקרניים, שפזרו את יהודה בגלות, כְּפִי אִישׁ לֹא נִשָּׂא רֵאשׁוֹ - והשפילו אותם כך, שאיש מהם לא הרים את ראשו נגד קרני בבל, (כפי - כשיעור) וַיְבֹאוּ אֱלֹה - האומנים, לְהַחְרִיד אֹתָם - להחריד ולהרעיד את קרני בבל, לְיַדוֹת אֶת קַרְנֹת הַגּוֹיִם, הַנִּשְׂאִים קַרְנֵן אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה לְזָרוֹתָהּ - ולהשליך לארץ, את קרנות בבל שהורמו על יהודה לפזר אותם בגלות. ה. וְאִשָּׁא עֵינֵי, וְאָרָא - במראה הנבואה, וְהִנֵּה אִישׁ, וּבִידּוֹ חָבַל מִדָּה - חבל, המודד מרחקים. ו. וְאָמַר אָנֹכִי אֶתְּהִלְךָ - עם החבל, וַיֹּאמֶר אֵלַי, לְמַד אֶת יְרוּשָׁלַם, לְרֵאוֹת כְּמֵה רְחֹבָה וְכְמֵה אֲרָכָה - למדוד את אורכה ורוחבה, של העיר ירושלים. (להמחיש את גודלה כעת, ביחס להתרחבות העיר לעתיד לבוא) ז. וְהִנֵּה הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בֵּי יָצָא - המלאך שבידו חבל המידה יוצא מלפני זכריה, וּמַלְאָךְ אַחֵר יָצָא לְקִרְאָתוֹ - ומלאך אחר בא לקראתו. (של המלאך היוצא). ח. וַיֹּאמֶר אֵלַי - למלאך, שבידו חבל המידה, רַץ דַּבֵּר אֶל הַנְּעָר הַלֵּז לֵאמֹר - אל זכריה, (שלשה נתנבאו והם נערים: שמואל, זכריה וירמיה) פְּרִזּוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַם מֵרַב אָדָם וּבְהֵמָה בְּתוֹכָהּ - לעתיד לבוא, תהיה ירושלים בלי חומה כלל, ותתרחב מאוד ברוב אדם ובהמה. ט. וְאֵנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב - וה' יגן על ירושלים - כחומה של אש, וּלְכַבּוֹד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ - וכבוד ה' ישכון בתוכה.

י. הוֹי הוֹי - לשון קריאה, וְנִסּוּ מֵאֶרֶץ צְפוֹן נֶאֱמַר ה' - נוסו מבבל, (אלו שלא עלו בראשונה) ועלו לבנות הבית בירושלים, כִּי כָאֲרָבַע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם, פְּרִשְׁתִּי אֶתְכֶם נֶאֱמַר ה' - אתם, שגליתם לכל עבר, כארבע רוחות השמים. יא. הוֹי - לשון קריאה, צִיּוֹן הַמְּלֻטִי, יוֹשְׁבַת בַּת בָּבֶל - המלטו לציון, היושבים בבבל. יב. כִּי כֹה אָמַר ה' צְבָאוֹת, אַחֵר כְּבוֹד - אחר הנבואה, על כבוד ה' שישכון בירושלים, שְׁלַחְנֵי אֶל הַגּוֹיִם - נשלחתי לנבא על הגויים, הַשְּׁלָלִים אֶתְכֶם - הלוקחים מכם שלל, כִּי הַנֹּגֵעַ בְּכֶם נֹגַע בְּבַת עֵינָו - אשר הנוגע בכם לרעה, לא יִנְקָה מֵעוֹנֵשׁ, כמו אדם הנוגע באישון העין שמזיק לעצמו בידיו. יג. כִּי הִנְנִי מֵנִיף אֶת יָדֵי עֲלֵיהֶם - על הגויים - להכותם, וְהָיוּ שְׁלָל לְעַבְדֵיהֶם - והעמים, יהיו לשלל לבנ"י שהיו עבדיהם, וַיִּדְעֹתֶם כִּי ה' צְבָאוֹת שְׁלַחְנֵי - כשתתקיים נבואה זו לעתיד לבוא, תדעו, שנבואה זו - בשם ה' אמרת. יד. רְנִי וּשְׁמַחֵי בַת צִיּוֹן, כִּי הִנְנִי בָא וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְךָ נֶאֱמַר ה' - שמחו בנ"י, כי הנה ה' בא ומשכן שכינתו בתוך ירושלים. טו. וְנָלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל ה' בַּיּוֹם הַהוּא - בעת הגאולה, יתחברו עמים רבים לישראל, ויאמינו בה', וְהָיוּ לִי לְעָם - ובאמונתם זו, יחשבו גם הם כְּעַם ה', וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְךָ - אך השכינה - בישראל תשכון, וַיִּדְעֹתִי כִּי ה' צְבָאוֹת שְׁלַחְנֵי אֵלַיךְ - ואז תדעו, שנבואתי אמת, ובשם ה' נאמרה. טז. וְנָחַל ה' אֶת יְהוּדָה חֶלְקוֹ, עַל אֲדַמַת הַקֶּדֶשׁ - יהודה, יהיו לנחלתו וחלקו של ה', וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַם - ויבחר בירושלים להשכן את שכינתו.

יז. **הַס כָּל בֶּשֶׂר מִפְּנֵי ה'** - ישתקו מפחד כל העמים מפני ה',
כִּי יַעֲזֹר מִמַּעוֹן קִדְשׁוֹ - כי כביכול התעורר ה' מן השמים (שהם מעונו של ה'), לתת בהם את נקמתו.

פרק ג

א. **וַיֵּרְאֵנִי** - במראה הנבואה,
אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, עֹמֵד לִפְנֵי מְלֶאכֶךְ ה',
וְהַשָּׁטָן עֹמֵד עַל יְמִינוֹ לְשֹׁטְנוֹ - את יהושע הכהן הגדול עומד לפני המלאך, והשטן עומד לימין הכהן הגדול לקטרג עליו, שבניו נשאו נשים נכריות.

ב. **וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן, יָגַעַר ה' בְּךָ הַשָּׁטָן, וַיָּגַעַר ה' בְּךָ, הַבַּחֵר בִּירוּשָׁלַם** - יגער ה' הבוחר בירושלים, בך השטן, שלא תקטרג על יהושע הכהן הגדול,

הַלּוֹא זֶה - יהושע הכהן הגדול,
אִוֵד מִצַּל מָאֵשׁ - ניצל מהגלות ולא ניזוק כלל, כענף המהפך את האש, והוא עצמו לא נשרף.¹

ג. **וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבֹשׁ בְּגָדִים צֹאִים, וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמְּלֶאכֶךְ** - כשעמד לפני המלאך, עדיין היו בניו עם נשותיהם הנכריות, וכאילו בגדיו של יהושע מלוכלכים בעוון בניו.

ד. **וַיַּעַן וַיֹּאמֶר, אֶל הָעֹמְדִים לִפְנֵי לְאֹמֶר** - המלאך שיהושע עמד לפניו, אמר למלאכים שלפניו,

הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעַלְיֹו - הפרישו את בניו מנשותיהם הנכריות,
וַיֹּאמֶר אֵלָיו - המלאך ליהושע,
רְאֵה הָעֵבֶרְתִּי מֵעַלְיֶךָ עֹנֶךָ, וְהִלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחְלָצוֹת - ראה, העברתי מעליך את לכלוך העוון שעליך, והלבשתי אותך בגדים נאים ונקיים.

ה. **וַאֲמַר** - זכריה למלאך,
וַיִּשְׁיִמוּ צְנִיף טְהוֹר עַל רֵאשׁוֹ - יתנו את מצנפת הכהן הגדול על ראשו של יהושע, (שיתנו עליו כתר כהונה גדולה),

וַיִּשְׁיִמוּ הַצְּנִיף הַטְּהוֹר עַל רֵאשׁוֹ, וַיִּלְבַּשְׁהוּ בְּגָדִים - התקבלה תפילתו, ונתנו עליו המצנפת, ובגדים נקיים כאמור,
וּמְלֶאכֶךְ ה' עֹמֵד - לפני יהושע.

ו. **וַיַּעַד** - הזהיר,

מְלֶאכֶךְ ה' בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

ז. **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אִם בְּדַרְכֵי תֵלֵךְ, וְאִם אֶת מִשְׁמֵרֹתַי תִּשְׁמֹר** - אם תשמור ללכת בדרך ה',
וְגַם אֶתְּהָ תִּדְוֵן אֶת בֵּיתִי - תדון בבית ה' על הכהנים,

וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת חֻצְרֵי - ותהיה ממונה, לשמור את כל צרכי הבית,

וְנִתְּתִי לְךָ מֵהַלְכִים, בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה - כשתפרד נשמתך מהגוף, תהלך בין המלאכים העומדים לפני ה'.

ח. **שָׁמַע נָא יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, אֶתְּהָ וְרַעֲיֵךְ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֶיךָ** - אתה ושאר הכהנים,

כִּי אֲנִשִּׁי מוֹפֵת הַמָּה - כי ראויים שיעשה להם מופת,

כִּי הֲנִי מְבִיא, אֶת עֲבָדֵי צֶמַח - כי הנה מביא אני את מלך המשיח, שיצמיח ה' לישראל.

ט. **כִּי הִנֵּה הָאָבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ, עַל אָבֶן אַחַת שְׁבַעָה עֵינַיִם** - כי הנה האבנים שביסוד בנין הבית, על כל אחת אשים שבע עיניים, ר"ל, שמירות רבות להצלחת הבנין,

הֲנִי מִפְתַּח פֶּתַחַה נָאִם ה' צְבָאוֹת - ועוד, שה' יחקוק באבנים פיתוחים (צורות), ליפות את הבנין,

וּמִשְׁתִּי אֶת עֹון הָאָרֶץ הִיא בְּיוֹם אֶחָד - אסיר מעל יושבי הארץ את עוונותיהם, ולא יוסיפו עוד לחטוא.

י. **בְּיוֹם הַהוּא נָאִם ה' צְבָאוֹת, תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל תַּחַת גִּפְנוֹ וְאֶל תַּחַת תְּאֲנָה** - מתוך השלום ורוב הטובה שיהיו, יקראו איש לרעהו, לשבת תחת הגפן והתאנה בהשקט ובשלווה.

¹ וחז"ל דרשו: שיהושע, צדקיהו ואחאב בן קוליה, הושלכו לאש ע"י נ"י - ורק יהושע בצדקותו - לא ניזוק; "וַיִּלְקַח מֵהֶם קֶלְכָה... לְאֹמֶר, וַיִּשְׁמַךְ ה' כְּצִדְקָתָהּ וְכֶאֱחָב, אֲשֶׁר קָלַם מֶלֶךְ בְּבַל בְּאֵשׁ" ירמיהו כ"ב.

פרק ד

א. וישב המלאך הדבר בי, ויעירני, כאיש אשר יעור משנתו - העיר אותי המלאך משנתי, לראות מראה נבואה, והתעוררתי כאיש שהתעורר משנתו.

ב. ויאמר אלי מה אתה ראה - במראה הנבואה, ואמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה - מנורה, שכולה מזהב,

וגלה על ראשה - ספל גדול מעליה, ושבעה נרותיה עליה - בראשי הקנים, היו שבעה נרות, (נר - כלי לקבל את השמן והפתילות),

שבעה ושבעה מוצקות, לנרות אשר על ראשה - ושבעה צינורות, שבהן ניצק השמן מהגלה אל כל אחד מהנרות. (יחז - 49 מוצקות)

ג. ושנים זיתים עליה, אחד מימין הגלה, ואחד על שמאלה - ושני עצי זית, אחד מימין ואחד משמאל לגלה.

ד. ואען ואמר אל המלאך הדבר בי לאמר מה אלה אדני - מה מרמז מראה זה.

ה. ויען המלאך הדבר בי ויאמר אלי, הלא ידעת מה המה אלה - הלא מעצמך תבין על מה מרמז,

ואמר, לא אדני:

ו. ויען ויאמר אלי לאמר, זה דבר ה' אל זרובבל לאמר - מראה זה, סימן הוא לזרובבל,

לא בחיל ולא בכח, פי אם ברוחי אמר ה' צבאות - כמו שראית במראה הנבואה את המנורה נעשית מאליה, והשמן ניצק אל הנרות בלא יד אדם, כך לא בכח יד אדם יבנה הבית, כי אם בכוח רוח ורצון ה' יבנה הבית.

ז. מי אתה הר הגדול - איזו חשיבות יש לסנבלט וחבריו, הרוצים לעכב הבנין, ומחשיבים את עצמם להר גדול,

לפני זרובבל למישר - הלא אשים אותם, כמישור לפני זרובבל, ולא תעכבו את הבנין,

והוציא את האבן הראשה - יוציא את אבן הבדיל לבנות הבנין, (אבן הבדיל, קשורה בקצה חוט. כשמטיל העומד על החומה את אבן הבדיל, מכון החוט את הבונים - לישר את קירות הבנין)

תשאות חן חן לה - ישבחו את חן האבן והבנין הנעשה על ידה, בקול שאון.

ח. ויהי דבר ה' אלי לאמר:

ט. ידי זרובבל יסדו הבית הזה - ידי זרובבל, שמו את יסוד הבית (בזמן כורש),

וידי תבצענה - וידיו גם יסלמו² את הבנין,

וידעת, כי ה' צבאות שלחני אלכם - ואז ידעו כל ישראל, כי מה' ניבא זכריה נבואה זו.

י. כי מי בז ליום קטנות - כי מי שהיה מבזה בליבו, את קטנותו של הבנין³,

ושמחו וראו את האבן הבדיל ביד זרובבל - כשיראו את אבן הבדיל ביד זרובבל, ישמחו כולם,

שבעה אלה - בשבעה עיניים שאמר לעיל: "על אבן אחת שבעה עיניים" - אשמור על הבנין,

עיני ה' המה, משוטטים בכל הארץ - הם עיני ה' המשוטטים בארץ, לשמור על המשך הבנין.

יא. ואען ואמר אליו - אל המלאך,

מה שני הזיתים האלה, על ימין המנורה ועל שמאלה - מה מרמזים שני הזיתים, שמימין ומשמאל למנורה.

יב. ואען שנית ואמר אליו - אל המלאך,

מה שתי שבלי הזיתים, אשר ביד שני צנתרות הזהב - שני ענפי הזית, (ענפים המלאים בגרגירי זיתים, כמו השיבולת המלאה בגרגירי תבואה), היוצאים מכל זית שמצידי המנורה, לתוך שני כלים, שבהם נדרכים הזיתים מאליהם,

המריקים מעליהם הזהב - ומרוקנים הצנתרות את השמן הצלול ומזוקק כזהב - לתוך הגולה, ומשם יוצא השמן למוצקות, ומשם לנרות.

יג. ויאמר אלי לאמר, הלא ידעת מה אלה - הלא מעצמך תבין למה מרמזים אלו,

ואמר לא אדני:

יד. ויאמר - המלאך,

אלה שני בני היצחק - שני הזיתים, מרמזים על המלך והכהן הגדול, הנמשכים שניהם בשמן, העמדים על אדון כל הארץ - העומדים לפני ה' אדון כל הארץ, לעשות רצונו. ומה שראה את השמן הנעשה מאליו, רומז, שלא ימלוך המלך

(זרובבל בן שלתיאל וזרעו), ולא יכהן הכהן (יהושע בן יהוצדק וזרעו), בחיל ובכח ידי אדם, כי אם ברצון ה'.

פרק ה

א. ואשוב ואשא עיני ואראה, והנה מגלה עפה - ראה במראה, מגילה עפה כלפי מעלה.

³ כמו שמצאנו בעזרא: "ורבים מהכהנים והלויים, וראשי האבות הזקנים אשר ראו את הבית הראשון בנסדו זה הבית בעיניהם, בכים בקול גדול, ורבים בתרועה בשמחה להרים קול. ואין העם מכירים קול תרועת השמחה לקול בכי העם כי העם מריעים תרועה גדולה, והקול נשמע עד למכחוק", עזרא ג' יב.
⁴ מגילת פורענות, כעין מה שראה יחזקאל. (בפרק ג')

² כמו: "והנה כי יבצע ה' את כל מעשהו בהר ציון...", ישעיהו י' יב'

וַיִּשְׁלַח אֶת אֶבְנֵי הָעוֹפֶרֶת אֶל פִּיהָ - והשליך את ככר העופרת הנישאת באויר (עופרת זו, היא משל לאבני המשקל ששקלו ברמאות איש לרעהו), שתישקע בתוך פיה של האשה. (משל לאורך ולצרות הגלות)

ט. וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאָרָא, וְהִנֵּה שְׁתֵּים נָשִׁים יוֹצְאוֹת וְרוּחַ בְּכַנְפֵיהֶם, וְלִהְיֶה כְנָפִים כְּכַנְפֵי הַחֲסִידָה - שתי הנשים, משל ליהודה ובנימין, שיוצאות מארצן ועפות עם כנפיים ככנפי חסידה, וְתִשָּׂאנָה אֶת הָאִיפָה בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם - ונושאות במעופן בין השמים לארץ את מידת האיפה, שאף הן יענשו במידת ובשיעור עוונם.

י. וְאָמַר אֶל הַמַּלְאָךְ הַדָּבָר בִּי אָנֹכִי הִמָּה מוֹלֵכוֹת אֶת הָאִיפָה - להיכן מוליכות הנשים את האיפה.

יא. וַיֹּאמֶר אֵלַי לְבָנוֹת לֵה בַּיִת בְּאֶרֶץ שְׁנָעַר - לבנות להן בית בארץ בבל, וְהִיכֵן - ששם מוכן לה מקום גלותה, וְהִנִּיחָה שָׁם עַל מְכַנְתָּהּ - וישארו וחלק מיהודה ובנימין לא ישובו לארץ, ויהיו מונחים בגלות בבל המוכנה להם.

פרק 1

א. וְאִשָּׁא וְאִשָּׁא עֵינֵי וְאָרָא וְהִנֵּה אַרְבַּע מְרַכְּבוֹת יוֹצְאוֹת מִבֵּין שְׁנֵי הַהָרִים, וְהַהָרִים הָרִי נַחֲשֵׁת - ראה במראה הנבואה, ארבע מרכבות סוסים (רמז על ממשלת ארבע מלכויות: בבל, מדי, יון ואדום), היוצאים מבין שני הרי נחושת (רומז על חוזק המלכויות).

ב. בַּמְרַכְּבָה הָרִאשׁוֹנָה סוֹסִים אֲדָמִים - רמז למלכות בבל, וּבַמְרַכְּבָה הַשְּׁנִיָּת סוֹסִים שְׁחֹרִים - מלכות מדי ופרס.

ג. וּבַמְרַכְּבָה הַשְּׁלִישִׁית סוֹסִים לְבָנִים - רמז למלכות יון, וּבַמְרַכְּבָה הָרְבִיעִית, סוֹסִים בְּרָדִים אֲמָצִים - רמז למלכות אדום המושלת עם מלכות ישמעאל. (לכך יש בסוסים אלו שני גוונים: בְּרֹדִים - כתמים לבנים כצורת ברד, אֲמוּצִים - י"א כמראה הדשן).

ד. וְאָעַן וְאָמַר אֶל הַמַּלְאָךְ הַדָּבָר בִּי מָה אֵלֶּה אֲדָנִי - על מה רומזים מראות אלו.

ה. וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ וַיֹּאמֶר אֵלַי, אֵלֶּה אַרְבַּע רְחוֹת הַשָּׁמַיִם - אלה ארבע מלכויות המושלות בארבע רוחות השמים, יוֹצְאוֹת, מֵהַתִּיצֵב עַל אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ - יוצאות מלפני ה' אדון הארץ, לְמִשׁוֹל בְּעוֹלָם.

ב. וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה, וְאָמַר, אֲנִי רֹאֶה מְגִלָּה עֹפָה, אֲרָכָה עֶשְׂרִים בָּאֲמָה וְרַחְבָּה עֶשְׂרֵי בָאֲמָה - השיב למלאך שרואה מגילה עפה, באורך עשרים אמה, ורוחב עשר אמות.

ג. וַיֹּאמֶר אֵלַי, זֹאת הָאֵלֶּה הַיּוֹצְאוֹת עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ - זאת המגילה שכתוב בה, על הפורענות שתצא ותבוא בכל הארץ, כִּי כָל הַגֹּיִם - כל איש הגונב מרעהו, מִזָּה - מהפורענות הכתובה במגילה, כְּמוֹהַ נִקָּה - כמו הפורענות הזו, כך יבוא עליו וינקה מן העולם (ימות).

ד. וְכָל הַנִּשְׁבָּע - וכל איש הנשבע לשקר, מִזָּה - מהפורענות הכתובה במגילה, כְּמוֹהַ נִקָּה - כמו הפורענות הזו, כך יבוא עליו וינקה מן העולם. (ימות)

ה. הַיּוֹצְאוֹתֶיךָ, נָאִם ה' צְבָאוֹת - הוצאתי את הפורענות ממקומה, וּבָאָה אֶל בַּיִת הַגֹּבֵב, וְאֶל בַּיִת הַנִּשְׁבָּע בְּשָׁמַי לְשִׁקֵּר - ותבוא אל הגנב ואל הנשבע לשקר, וְלָנֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - תשכון ותלון בתוך בתיכם, וְכִלְתֶּנוּ, וְאֶת עֵצֵינוּ וְאֶת אֲבָנֵינוּ - ותכלה אותנו, ואת עצי ואבני ביתו.

ו. וַיֵּצֵא הַמַּלְאָךְ הַדָּבָר בִּי - יצא מלפני זכריה, וַיֹּאמֶר אֵלַי שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה, מָה הַיּוֹצְאוֹת הַזֹּאת - ושוב נראה לפניו, ואמר לו להתבונן על המראה היוצא לפניו.

ז. וְאָמַר מָה הִיא - שאל זכריה את המלאך, מה הוא מראה זה שאני רואה, וַיֹּאמֶר - המלאך, זֹאת הָאִיפָה הַיּוֹצְאוֹת - זאת מידת איפה, היוצאת לפניך במראה, וַיֹּאמֶר, זֹאת עֵינָם בְּכָל הָאָרֶץ - בזאת האיפה ושאר המידות, נתנו את עיניהם לרמות איש את רעהו בכל הארץ.

ח. וְהִנֵּה כִּפּוֹר עֹפֶרֶת נִשְׂאָת - הנה עופרת במשקל כיכר, נישאת באויר מעל הארץ, וְזֹאת אִשָּׁה אַחַת יוֹשֶׁבֶת בְּתוֹךְ הָאִיפָה - ואשה אחת (האשה, רמז לעשרת השבטים), יושבת בתוך האיפה שבה יִמְדָד עֲנָשָׁם, (במידת איפה פשעו, ובה ימדד ענשם)

ט. וַיֹּאמֶר - המלאך, זֹאת - האשה, הַרְשָׁעָה - היא משל לעשרת השבטים שהרשיעו ועבדו ע"ז,

י. וַיִּשְׁלַח אֶתְּךָ אֶל תוֹךְ הָאִיפָה - והשליך את האשה לתוך מידת "איפה", להורות, שבה יימדד ענשה של האשה, (במידה שהרשיעה, שיטבה בתוך האיפה מרצונה לרמות בה, באותה המידה יבוא ענשם)

זכריה

ועצת שלום תהיה בין שניהם - עצות ומחשבות של שלום, ישכנו בין שניהם, ולא יקנאו זה בזה. יד. והעטרות תהיה לחלם ולטוביה ולידעיה ולחן בן צפניה - העטרות שתרמו, חלם (הוא חלדי, טוביה, ידעיה, וחן בן צפניה (הוא יאשיהו בן צפניה), לזכרון בהיכל ה' - יהיו להם לזכרון טוב לפני ה'.

טו. ורחוקים יבאו, ובנו בהיכל ה' - ועוד יבואו גויים מרחוק, לתרום תרומות לבנין בית ה', וידעתם - כשיבואו רחוקים אלו, ותראו קיום נבואתי, תדעו, כי ה' צבאות שלחני אליכם - ולא מליבי נבאתי כל זאת, והיה אם שמוע תשמעון בקול ה' אלהיכם - וכל זה יתקיים, בתנאי שתשמעו בקול ה' אלוקיכם.

פרק ז

א. ויהי בשנת ארבע לדרוש המלך היה דבר ה' אל זכריה, בארבעה לחדש התשיעי בכסלו - ב - ד' בכסלו, הוא החודש התשיעי.

ב. וישלח בית אל, שר אצר ורגם מלך ואנשיו, לחלות את פני ה' - שראצר, ורגם מלך (שם איש) ואנשיו, נשלחו לבית אל להתפלל לפני ה'.

ג. לאמר אל הכהנים אשר לבית ה' צבאות, ואל הנביאים לאמר - וכן לשאול את הכהנים והנביאים, האבכה בחדש החמשי - האם עלינו להתאבל ולבכות עוד, בחודש אב על חורבן הבית, הנזר, כאשר עשיתי זה כמה שנים - להתנזר ולפרוש מאכילה ושתייה, כפי שאנו עושים זה כמה שנים.

ד. ויהי דבר ה' צבאות אלי לאמר: ה. אמר אל כל עם הארץ ואל הכהנים לאמר, כי צמתם וספוד בחמישי ובשביעי, וזה שבועים שנה, הצום צמתני אני - וכי בשבילי אתם צמים כבר 70 שנה, בחודש החמישי (צום ט' באב) והשביעי (צום גדליה) ?

ו. וכי תאכלו וכי תשתו - ואם תאכלו ותשתו, הלוא אתם האכלים ואתם השתים - הלא אתם נהנים מכך ולא אני !

ז. הלוא את הדברים אשר קרא ה' ביד הנביאים הראשנים, בהיות ירושלם ישבת וישלוח, ועריה סביביתה - הלא הצום נגרם, מפני שלא שמעתם לנביאים הראשונים, שהוכיחו אתכם על עוונותיכם, בעוד ישבה ירושלים והערים שמסביבה בשקט ובשלוח,

ו. אשר בה הסוסים השחרים - מלכות מדי ופרס, יצאים אל ארץ צפון - לכבוש את בבל, שמצפון להם, והלבנים - מלכות יון, יצאו אל אחריהם - יצאה למשול, אחר מדי ופרס, והבדדים יצאו אל ארץ התימן - ומלכות רומי, יצאה למשול בארץ תימן (זרום).

ז. והאמצים יצאו ויבקשו ללכת להתהלך בארץ - וישמעאל שהלכו ובקשו גם הם ממשלה, ויאמר לנו התהלכו בארץ ותתהלכנה בארץ - נתנה להם הרשות מאת ה' להתהלך בארץ, לכבוש ולמשול בארצות.

ח. ויזעק אתי וידבר אלי לאמר - קרא אלי בקול גדול, ואמר לי, ראה, היוצאים אל ארץ צפון - מדי ופרס שיצאו לכבוש את בבל, הניחו את רוחי בארץ צפון - הניחו והרגיעו את כעסי על בבל, על שהרעו לישראל יותר מדי.

ט. ויהי דבר ה' אלי לאמר: י. לקוח מאת הגולה, מחלדי ומאת טוביה וידעיה, הבאים מהגולה שבבבל, תרומת כסף וזהב, שיביאו לבנין הבית. וכאת אתה ביום ההוא - ביום שישבו מבבל, ובאת בית יאשיה בן צפניה אשר באו מבבל - ובראש אל בית יאשיה, ששם יהיו כשיבואו. יא. ולקחת כסף וזהב, ועשית עטרות - ומהכסף והזהב שתקח תעשה כתרים, ושמת בראש יהושע בן יהוצדק הכהן הגדול - ותשים בראש הכהן הגדול. (ובראש המלך, הוא זרובבל).

יב. ואמרת אליו לאמר - תאמר ליהושע הכהן הגדול, כה אמר ה' צבאות לאמר, הנה איש צמח ונתגדל, צמח, להורות, שמלכותו תצמח ותגדל, ומתחתיו יצמח - ואף זרעו שיבוא תחתיו, יצמח ויצלח במלכותו, ובנה את היכל ה': יג. והוא יבנה את היכל ה', והוא ישא הוד - הוד המלוכה, וישב ומשל על פסאו - כסא המלוכה, והיה כהן על פסאו - והכהן, יבוא לפני כסא המלך להורותו תורה,

ד. **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת עַד יִשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם,**
וְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ, מְרֹב יָמִים - ומריבוי ימיהם של הזקנים, ישענו בלכתם על מקל.
ה. וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחֻקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ:
ו. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת,
כִּי יִפְלֵא בְעֵינַי שְׂאֲרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם -
 רוב הטובה שתהיה, תהיה לפלא בעיני השארית מבניי,
גַּם בְּעֵינַי יִפְלֵא נְאֻם ה' צְבָאוֹת - גם בעיני ה' יהיה דבר זה לפלא, שמעולם לא היטיב באופן מופלא כזה.
ז. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת,
הֲנִי מוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרָח, וּמֵאֶרֶץ מְבֹא הַשָּׁמֶשׁ - מכל קצות העולם, ממזרח וממערב.
ח. וְהִבֵּאתִי אֹתָם, וְשָׁכְנוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם - אביא אותם לשכון בירושלים,
וְהָיוּ לִי לְעַם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לְאֱלֹהִים,
בְּאֶמֶת וּבְצַדִּיקָה - באמת ובצדק, שיעשו איש עם רעהו.
ט. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, תִּחְזַקְנָה יְדֵיכֶם -
 להשלים בנין הבית,
הַשְּׁמַעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים,
אֲשֶׁר בְּיוֹם יוֹסֵד בַּיִת ה' צְבָאוֹת הֵיכַל לְהִבְנוֹת - אתם, השומעים את דברי הנביאים, משנת שתיים לדריוש⁵, שאז ניבאו לכם הנביאים, שתבוא עליכם ברכה בחידוש הבניה, ובעיניכם רואים אתם את קיום הנבואה.
י. כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם - לפני תחילת הבניה,
שָׁכַר הָאָדָם לֹא נִהְיָה - לא מצא אדם את שכרו מתקיים בידו, ("והמשכר משכר אל צרור נקוב", חגי א' ו')
וּשְׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינְנָה - ושכר שהוציא אדם מעבודת בהמתו - איננו,
וְלִיּוֹצֵא וּלְבֹא - מן העיר,
אֵין שְׁלוֹם, מִן הַצָּר - אין שלום מפני האוייב הבא עליהם.
וְאֲשַׁלַּח אֶת כָּל הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְהוֹ - ונתתי בליבכם, לריב איש עם רעהו.
יא. וְעֵתָה - וכעת, בשנה הרביעית לדריוש, ב - ד' בכסלו, אתן ברכה במעשה ידיכם, (תחילת הנבואה בפרק ז')

וְהִנָּגְבַ וְהִשְׁפֹּלָה יֵשֵׁב - ישבו גם הם בשלוה.
ח. וַיְהִי דְבַר ה' אֶל זְכַרְיָה לֵאמֹר:
ט. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת לֵאמֹר - כך אמר ה', ביד הנביאים הראשונים,
מִשְׁפָּט אָמַת שְׁפֹטוֹ, וְחֹסֵד וְרַחֲמִים עָשׂוּ אִישׁ אֶת אָחִיו - עשו משפט אמת, וחסד בין איש לרעהו.
י. וְאֶלְמַנָּה וַיְתוֹס גֵּר וְעַנִּי אֶל תַּעֲשֻׁקוֹ,
וְרַעַת אִישׁ אָחִיו אֶל תַּחֲשְׁבוּ בְלִבְבְּכֶם - אפילו בלבבכם לא תחשבו רעה על חבריכם, ובודאי שלא תעשו לו רעה.
יא. וַיִּמְאֲנוּ לְהַקְשִׁיב - לתוכחות הנביאים,
וַיִּתְּנוּ כְתָף סִרְתָּת - הסירו את כתפיהם מלעמוד לפני ה', ופנו לאחוריו,
וְאֲזַנֵּיהֶם הִכְבִּידוּ מִשְׁמוֹעַ - מלשמוע את דבר ה'.
יב. וְלִבָּם שָׁמוּ שְׁמִיר, מִשְׁמוֹעַ אֶת הַתּוֹרָה, וְאֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁלַח ה' צְבָאוֹת בְּרוּחוֹ בְּיַד הַנְּבִיאִים הָרִאשֹׁנִים - חזקו והקשו את ליבם כשמיר (אבן חזקה), מלשמוע את רצון ה' שמסר ביד הנביאים הראשונים,
וַיְהִי קֶצֶף גָּדוֹל מֵאֵת ה' צְבָאוֹת - ובכך, גרמו לכעס גדול מאת ה' עליהם.
יג. וַיְהִי כֹאֲשֶׁר קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ - כמו שה' קרא אליהם לחזור בתשובה ממעשיהם, ולא שמעו בניי לקריאתו,
כִּי יִקְרָאוּ וְלֹא אֲשָׁמְעוּ, אָמַר ה' צְבָאוֹת - כך, כשיקראו אליו בצרותיהם, לא ישמע לצעקתם.
יד. וְאֶסְעָרֶם - אפיץ ואפזר אותם בגלות, בחוזק רב כרוח סערה,
עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּם - אל כל הגויים שאינם מכירים,
וְהָאֶרֶץ נִשְׁמָה אַחֲרֵיהֶם מְעַבֵּר וּמִשֵּׁב - הארץ תהיה שממה מכל עובר ושב,
וַיִּשְׁיִמוּ אֶרֶץ חֲמֹדָה לְשִׁמָּה - ארץ שהיו הכל חומדים אותה, נעשתה לשממה.

פרק ח

א. וַיְהִי דְבַר ה' צְבָאוֹת לֵאמֹר:
ב. כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, קִנְאתִי לְצִיּוֹן קִנְאָה גְדוֹלָה - אנקום את נקמת ירושלים מאת כל הגויים,
וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְאָתִי לָהּ - ובכעס גדול אקנא לירושלים - בגויים.
ג. כֹּה אָמַר ה' שְׁבִתִי אֶל צִיּוֹן, וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם, וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם עִיר הָאֶמֶת - אשוב לשכון בציון, ואז תקרא ירושלים: "עיר האמת", (כי הלא: "שארית בניי לא יעשו עולה..." , צפניה ג' יג', וכולם יעשו משפט אמת)
וְהָר ה' צְבָאוֹת הָר הַקֹּדֶשׁ - והר הבית יקרא: "הר הקודש", ולא יתחלל עוד.

⁵ "...מן היום הזה- אברך" (מיום כד' בכסלו, בשנת שתיים לדריוש - יום תחילת הבניה), חגי ב' יט'.

יב. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.
יג. וְהָיָה כַּאֲשֶׁר הָיִיתֶם קָלְלָה בְּגוֹיִם, בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל - כמו שהייתם סמל של קללה בין הגויים, וכשקללו אמרו: תהיה מקולל כיהודים המקוללים,

כב. וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים, **וְגוֹיִם עֲצוּמִים -** עצומים במספר, **לִבְקֹשׁ אֶת ה' צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם, וְלַחֲלוֹת אֶת פְּנֵי ה':**

כג. **כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת בֵּימֵינוּ הִנֵּה אֲשֶׁר יַחְזִיקוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מִכָּל לְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ בְּכַנֵּף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר נִלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם -** שיבואו רבים, ויחזיקו בכנף איש יהודי, ויאמרו: "נלך עמכם, כי שמענו שה' עמכם". (אמר ריש לקיש: כל הזהיר בציצית, זוכה ומשמשין לו 2800 עבדים, שנאמר: "כה אמר ה' צבאות, בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים, והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר..."; 70 אומות ומכל אומה שבשבעים לשון יבואו 10, לכל אחת מארבע הכנפות - הרי 2800.)

פרק ט

א. **מִשָּׂא דְבַר ה', בְּאֶרֶץ חֲדָרְךָ וּדְמָשֶׁק מִנְחָתוֹ -** נבואות ה' תהיינה גם בחדרך (עיר ליד דמשק) ודמשק, מפני שגבול א"י, יתרחב ויתפשט עד אליהם,

ב. **כִּי עֵינֵי כָל הָאָדָם יִהְיוּ נִישְׂאוֹת אֶל ה' וְלֹא מוֹנְתוֹ, וְלֹכֵן יִכְלָלוּ גַם הֵם בְּא"י, וְכָל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל -** וכל שכן עיני כל שבטי ישראל.

ג. **וְגַם חֲמַת תִּגְבַּל בָּהּ -** וגם העיר חמת, תהיה בתוך גבול א"י, **צוֹר וְצִידוֹן -** ואף צור וצידון יכללו בגבול א"י, **כִּי חֲכָמָה מְאֹד -** אף שצור, היתה תמיד בוטחת בחכמתה, גם היא תכנע לפני ה'.

ד. **וְתִבֶּן צוֹר מְצוֹר לָהּ -** אף שתמיד היו אנשי צור בונים מבצרים, להתחזק בהם נגד האוייבים, **וְתִצְבֹּר כֶּסֶף כַּעֲפָר -** ואספו כסף רב - כעפר, **וְחָרוּץ, כְּטִיט חוּצוֹת -** וזהב רב, כטיט המושלך בחוצות.

ה. **הִנֵּה ה' יוֹרְשָׁנָה -** הנה ה', יגרש אותם מארצם, **וְהָפָה בָיִם חִילָהּ -** ואת כל החיילים שבצור, יכה ויטביע בים, **וְהָיָה בָּאֵשׁ תֹּאכַל -** והעיר תשרף באש.

כד. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

כה. **יג. וְהָיָה כַּאֲשֶׁר הָיִיתֶם קָלְלָה בְּגוֹיִם, בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל -** כמו שהייתם סמל של קללה בין הגויים, וכשקללו אמרו: תהיה מקולל כיהודים המקוללים,

כו. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

כז. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

כח. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

כט. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

ל. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

מ. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

נ. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

ס. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

ע. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

פ. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

צ. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

ק. **כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם** - מה שתזרעו - תקצרו, וכך יבוא שלום בין איש לרעהו, **הַגִּפֶּן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ, וְהָאֲרֶז תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְהַשָּׁמִימִים יִתְּנוּ טַלָּם, וְהַנְּחֻלְתֵּי אֶת שְׁאֲרֵית הָעֵס הַזֶּה אֶת כָּל אֱלֹהֵי -** ואת כל הטובות האלה ינחלו בניי.

וּמְשָׁלוּ מִיָּסָד עַד יָסָד - וימשול מהים עד סוף צד מערב, היינו בכל העולם, וּמְנַהֵר עַד אֶפְסֵי אֶרֶץ - ומנהר פרת, עד קצות הארץ.
 יא. גַּם אַתָּה בְּדָם בְּרִיתְךָ - גם אתם בניי, בזכות דם הברית, (י"א: דם המילה, וי"א: הדם שזרק משה על בניי, בברית שמירת התורה בפר' משפטים)
 שְׁלַחְתִּי אֶסְרִיךָ מִבּוֹר, אֵין מִיָּסָד בּוֹ - אשלח מהגלות, את בניי שהיו כאסירים בבור ללא מים. (משל לצרות ולקושי הגלות)
 יב. שׁוּבוּ לְבַצְרוֹן - שובו בניי לירושלים, שהיא חזקה כעיר מבוצרת,
 אֶסְרִי הַתְּקוּהָ - אתם, שאסורים וקשורים כל ימי הגלות בתקוה לגאולה,
 גַּם הַיּוֹם מְגִיד מִשְׁנֵה אֲשִׁיב לָךְ - גם היום אומר לך בשורה שניה (שמפיש בפסוק הבא), מלבד הבשורה על בנין הבית.
 יג. כִּי דָרְכָתִי לִי יְהוּדָה - אכין את יהודה להלחם בְּיָוֶן (בזמן החשמונאים), כדריכת הקשת בחיצים,
 קִשְׁתִּי מִלְּאֲתֵי אֶפְרַיִם - מלאתי את יד אפרים בקשת,
 וְעוֹרֹתַי בְּנִיד צִיּוֹן עַל בְּנִיד יָוֶן - יעורר ה' את בני ציון, להלחם עם בני יָוֶן,
 וְשַׁמְתִּיךָ כְּחֶרֶב גִּבּוֹר - ואשים אתכם להיות כחרב של גיבור, ההורגת ומשכלת את חיילי האוייב.
 יד. וְהָאֵלֵיךְ יִרְאֶה - וכבוד ה', יתגלה ויראה על ישראל בנצחון המלחמה,
 וְיִצְאָ כְּבָרֶק חֲצוֹ - וחיציו של ה', ימהרו להכות באוייב כמהירות הברק,
 וְהָאֵלֹקִים בְּשׁוֹפָר יִתְקַע - כגיבור התוקע במלחמה,
 וְהִלַּךְ בְּסַעֲרוֹת תִּימָן - ויבוא על יָוֶן במהירות, כרוח דרומית הבאה בסערה.
 במהירות כרוח בערה להכות את ארץ תימן, שבדרום איי.
 טו. ה' צְבָאוֹת יִגַּן עֲלֵיכֶם - על ישראל, וְאָכְלוּ וְכָבְשׁוּ אֲבְנֵי קָלַע - ויאכלו ויכבשו וישחיתו את יָוֶן, שהיו משליכים אבנים בקלע, (קלע - כלי להשלכת אבנים),
 וְשָׁתוּ - דם האוייב,
 הָמוּ כְּמוֹ יַיִן - ויהמו בקול כדרך השותים יין,
 וּמְלֵאוּ כְּמִזְרֵק כְּזוּיּוֹת מִזְבַּח - יהיו מלאים בדם הרוגים, כמזרק הדם (כלי קבלת הדם), וכפינות המזבח שזורקים בהם דם הקרבנות.
 טז. וְהוֹשִׁיעַם ה' אֶלְהֵיכֶם בַּיּוֹם הַהוּא - את ישראל,

ה. תִּרְאֵה אֲשַׁקְלוֹן וְתִירְאֵה, וְעֵזָה וְתַחֲיִל מְאֹד - הערים אשקלון ועזה יפחדו מאוד, בראותם את מפלת צור הגדולה,
 וְעַקְרוֹן, כִּי הוֹבִישׁ מִבְּטָה - והעיר עקרון (בארץ פלישתים), תתבייש על שהיתה מביטה אל צור שתעזור לה בצרתה,
 וְאַבְדַּ מֶלֶךְ מְעֵזָה - תאבד המלכות ממלך עזה, ותכבש ביד ישראל,
 וְאַשְׁקְלוֹן לֹא תֵשֵׁב - מפני שגם היא תכבש ביד ישראל.
 ו. וַיֵּשֶׁב מִמְזַר בְּאַשְׁדּוֹד - ובאשדוד, ישבו בניי, שהם כזרים ונכרים בה,
 וְהִכְרַתִּי גְאוֹן פְּלִשְׁתִּים - ואכרית את גאוותם של פלישתים, ולא ימשלו עוד בארצם.
 ז. וְהִסְרֹתִי דָמִיו מִפִּיּוֹ, וְשִׁקְצִיו מִבֵּין שְׁנָיו - אסיר מפלישתים את הרשעים, שהיו שופכים דם בניי, ובכך, כאילו אכלו בשר משוקץ ומאוס לפני ה',
 וְנִשְׁאַר גַּם הוּא לְאֵלֵהֶינוּ - והנשארים מהם, יהיו גם הם נאמנים לה' אלוקינו,
 וְהָיָה כְּאֵלֶיךָ בִּיהוּדָה - ויהיו כגדולים שבאנשי יהודה,
 וְעַקְרוֹן כִּיבוּסִי - ואנשי עקרון ישבו בתוך בניי, כיבוסי שישבו בתוך אנשי ירושלים ונתנו להם מס.
 ח. וְחִנִּיתִי לְבֵיתִי מִצְבָּה, מְעַבֵּר וּמְשֹׁב - אחנה ליד ביתי (ביהמ"ק), להגן על בניי מכל צבא, ומכל עובר ושב, שיבואו להרע להם,
 וְלֹא יַעֲבֹר עֲלֵיכֶם עוֹד נִגְשׁ - ולא יעבור עוד על ישראל, נוגש ולוחץ להרע להם,
 כִּי עֵתָה רְאִיתִי בְּעֵינַי - כי עתה, רואה אני את צרתם להגן עליהם, ולא אסתיר עוד את פני מהם.
 ט. גִּילִי מְאֹד בַּת צִיּוֹן, הִרְעִיעַ בַּת יְרוּשָׁלַם - שמחו מאוד בני ציון, והרעו בקולכם בשמחה, הִנֵּה מֶלֶךְ יָבֹא לָךְ - מלך המשיח,
 צְדִיק וְנוֹשֵׁעַ הוּא - צדיק הוא, ויושיע את ישראל,
 עֲנִי - ענותן וכנוע לפני ה',
 וְרִכַּב עַל חֲמוֹר - וירכב על חמור, כמידת הענוה, (אף שכל העולם יהיה ברשותו)
 וְעַל עֵיר בֶּן אֶתְנוֹת - או על עיר - בן האתון.
 י. וְהִכְרַתִּי רֶכֶב מֵאֶפְרַיִם, וְסוּס מִירוּשָׁלַם - אכרית מאפרים ומירושלים רכבי וסוסי מלחמה,
 וְנִכְרַתָּה קִשְׁתִּי מִלְּחָמָה - ואכרית את קשתות המלחמה, (שלא יעסקו עוד במלחמות)
 וְדַבַּר שְׁלוֹם לְגוֹיִם - וידבר דברים, שיביאו שלום בין העמים,

ה. והיו כגברים בוסים בטיט חוצות במלחמה -
 ירמסו את אויביהם בקלות, כטיט הנרמס
 בחוצות,
 ונלחמו פי ה' עמם - ויצליחו במלחמתם, כי ה'
 עמם,
 והבישו רכבי סוסים - ובגבורת מלחמתם,
 יביישו את רוכבי הסוסים של האויב.
 ו. וגברתי את בית יהודה - אתן גבורה לבית
 יהודה על אויביהם,
 ואת בית יוסף אושיע - ואף את עשרת
 השבטים, אשיב מגלותם,
 והושבותים פי רחמתיים - ואושיב אותם
 בארצם, כי מרחם אני עליהם,
 והיו כאשור לא זנחתיים - וישבו בשלווה וברוב
 טובה, כאילו מעולם לא גלו,
 פי אני ה' אלהיהם ואענם - כי אני אלוקיהם,
 ואענה להם בצרתם ואושיעם.
 ז. והיו כגבור אפרים - גם אפרים, יהיו
 כגיבורים במלחמה,
 ושמח לבם כמו זין - ישמח ליבם בנצחונם על
 אויביהם, כמו השמח בשתיית יין,
 ובניהם יראו ושמחו - את נצחון אבותם, וישמחו
 יגל לבם בה' - ויגילו בנצחון ובישועת ה' על
 אויביהם.
 ח. אשקה להם - ישרוק להם ה', לסימן,
 שישובו לארצם,
 ואקבצם פי פדיתים - ואקבץ אותם לארצם, כי
 הנה אני פודה ומציל אותם - מגלותם,
 ורבו כמו רבו - וירבו בבנים, כמו שרבו במצרים.
 ט. ואזרעם בעמים - כי הנה, גם שזרעתי
 ופיזרתי אותם בין העמים,
 ובמרחקים יזכרוני - גם בארצות רחוקות, זכרו
 את ה' ואת תורתו,
 ויחיו את בניהם וישבו - ויחיו עם בניהם, וישבו
 לארץ.
 י. והשיבותים מארץ מצרים, ומאשור אקבצם -
 אשיב ואקבץ אותם, ממצרים ומאשור,
 ואל ארץ גלעד ולבנון אביאם, ולא ימצא להם -
 לארץ הגלעד והלבנון (הלבנון - איי), ולא ימצא
 להם די מקום. (כי ירבו מאוד).
 יא. ועבר בים, צרה - האומות, שרבים כמי הים,
 תעבור עליהם צרה,
 והפה בים גלים - ויכה בהם ה', כמו המכה
 שמכים הגלים בחוף,
 והבישו כל מצולות יאר - ויתייבשו כל המים
 שבעומק הים, (שיכרתו הגויים),
 והינד גאון אשור - ותרד הגאווה מאשור,
 וישבט מצרים יסור - והממשלה תסור ממצרים.
 יב. וגברתיים בה' - אתן להם גבורה מאת ה',

כצאן עמו - כמו שהרועה מושיע את צאנו, כך
 יושיע ה' את עמו,
 פי אבני נזר - כי החשמונאים, שהם כאבנים
 טובות השמים על הנזר, על הכתר,
 מתנוססות על אדמתו - יהיו מורמים ונישאים
 בגדולה באדמת איי.
 יז. פי מה טובו ומה יפיו - כי מה טוב ויפה,
 יהיה באותו הדור,
 דגן בחורים - הדגן יתן כוח לבחורים,
 ותירוש ינובב בתלות - והיין יגרום לבתולות,
 לדבר דברי שיר והלל לה'.

פרק י

א. שאלו מה מטר, בעת מלקוש - בקשו מה'
 שיוריד לכם גשם, אפילו בזמן המלקוש (הגשם
 האחרון בימי ניסן),
 ה' עשה חזיזים - ה', הוא המביא עננים
 המביאים גשם,
 ומטר גשם יתן להם, לאיש עשב בשדה - ומטר
 גשם ירד לכל איש, על העשב שבשדה.
 ב. פי התרפים דברו און, והקוסמים חזו שקר -
 כי הנה, בעלי התרפים דברו בשם הע"ז דברי
 שקר והבל,
 וחלמות השוא ידברו הבל ינחמון - וכל
 הנחמות, שדברו נביאי השקר בחלומותיהם,
 שקר והבל היו, (ודבר נביאי ה' התקיים, וגלו ממקומם),
 על פן נסעו - ממקומם, וגלו מארצם,
 כמו צאן יענו, פי אין רעה - ישראל היו כצאן
 ללא רועה ומנהיג, ונכנעו לפני אויביהם וגלו
 ממקומם.
 ג. על הרעים חרה אפי - על מלכי הגויים, כועס
 ה',
 ועל העתודים אפקוד - ועל השרים (עתודים - עיזים
 זכרים, ההולכים לפני הצאן), יזכור ה' את עוונם,
 פי פקד ה' צבאות את עדרו, את בית יהודה - כי
 זכר ה' את עדרו, את ישראל, לנקום נקמתם,
 ושם אותם כסוס הודו במלחמה - יתן להם ה'
 גבורה, כסוס המראה את הודו, (את יופי כוחו
 וגבורתו), במלחמה.
 ד. ממנו פנה - מיהודה, יצאו מלכים (אבן הפינה,
 שהיא יסוד הבנין),
 ממנו יתד - שרים (יתד שעליו נשען העם במלחמתו),
 ממנו קשת מלחמה - וחילילים גבורים שינצחו
 את אויביהם, (שינצחו את אויביהם בגבורתם, ללא עזרת
 זרים),
 ממנו יצא כל נוגש יחדו - וממנו (מיהודה), יצא
 כל נוגש - ללחוץ את הגויים.

⁶ ניב - דיבור, כמו: "בורא ניב שפתים...", ישעיהו נז' יט'.

ובשמו יתהלכו נאם ה' - ובשם ה' יבטחו וילכו להלחם עם אויביהם.

פרק יא

א. פתח לבנון דלתיתך - פתחו מלכי העמים, (שנמשלו לעצי הלבנון החזקים), את דלתות ארצכם לפני אויביכם, **ותאכל אש בארזיך** - ותאכל אש האוייב את המלכים החזקים (הארזים שבלבנון), **ב. הילל ברוש, כי נפל ארז** - מיללים השרים, שנמשלו לעץ הברוש (שאינו חזק וגדול כארז), על שנכרת המלך, הארז, **אשר אדרים שדדו** - שהשרים החזקים נשדדו ע"י האוייב, **הילילו אלוני בשן** - תיללו עצי האלון שבהרי הבשן, (עצי האלון חלשים מעצי היער) **כי ירד יער הבציר** - כי ירדו מגדולתם, הערים הבצורות והחזקות כעצי היער. **ג. קול יללת הרעים, כי שדדה אדרתם** - קול יללת המנהיגים נשמע, על שנשדד חוזקם ושלטונם, (שהוא להם לתפארת ; אדרתם, מלשון אדיר וחזק) **קול שאגת פפירים, כי שדד גאון הירדן** - קול יללת המלכים נשמע, על שנשדד מהם מקום ישיבתם - בגאון, בחוזק הירדן. (מקום שלטונם) **ד. כה אמר ה' אלהי, רעה את צאן ההרגה** - אומר ה' לזכריה, שיכין רועים, מנהיגים לישראל, הקרואים צאן המוכן להריגה. **ה. אשר קניהן יתרגן** - אשר הקונים את ישראל, יקחו אותם להריגה, **ולא יאשמו** - ואין רואים כל אשמה, בכך שיהרגו את ישראל, **ומכריהן יאמר** - ומי שימכור את הצאן יאמר: **ברוך ה'** - שמכרתי צאן, שאין בו כל ברכה, **ואעשר** - ועוד קבלתי עליו כסף והעשרתי, (שנמכרו מעם לעם), **ורעיהם לא יחמול עליהן** - הרועה (ה') אינו מרחם על צאנו. **ו. כי לא אחמול עוד על ישבי הארץ** - א"י, נאם ה', **והנה אנכי ממציא את האדם איש ביד רעהו וביד מלפו** - הנה אני נותן אותם, שיפלו איש ביד רעהו, ואיש ביד המלך, **וכתתו את הארץ, ולא אציל מידם** - ישברו האוייבים את ארץ, ולא אציל את הצאן מידם. **ז. וארעה את צאן ההרגה** - ואני (ה'), רעיתי את צאן ההריגה, **לכן עניי הצאן** - באמת, עניי הצאן היו בתחילה, **ואקח לי שני מקלות, לאחד קראתי נעם ולאחד קראתי חבלים, וארעה את הצאן** - ובשתי

הנהגות נהגתי עמהם: הנהגה של מקל נועם והשפעת רוב טובה, והנהגה של מקל חובלים, המכה בצאן. **ח. ואכחד את שלשת הרעים, בירח אחד** - וקלקלו את דרכם, עד שבזמן קצר הכחדתי שלושה מנהיגים מישראל, **ותקצר נפשי בהם, וגם נפשם בחלה בי** - שכבייכול קצרה נפשו של ה' ומאסה בישראל. **ט. ואמר, לא ארעה אתכם** - לא ארעה ואשגיח עוד על הצאן, (בהנהגה של מקל נועם, וכדלהלן פס' י'), **המתה תמות** - העומדת למות בדבר - תמות, **והנכחדת תפחד** - והעומדת להכחד בחרב - תכחד, **והנשארות, תאכלנה אשה את בשר רעותה** - ואלו שישארו מן הצאן, יאכלו אחד את השני מרוב רעב. **י. ואקח את מקלי את נעם, ואגדע אתו** - לקחתי את מקל הנועם שבו הנהגתי את הצאן, ושברתי אותו, **להפיר את בריתי, אשר פרתי את כל העמים** - ובכך, הופרה הברית, שכאילו כרת ה' עם כל העמים, שלא ירעו לישראל אם ישמרו את התורה. (שבהנהגה שהנהיג את הצאן במקל נועם, שומר עליהם מפני כל רעה) **יא. ותפר ביום ההוא** - הברית עם העמים, **וידעו כן עניי הצאן השמרים אתי** - הצדיקים שבעניי הצאן, השומרים לעשות את דבר ה', **כי דבר ה' הוא** - רוב הצרות שעושים לנו העמים, גזירה היא לפני ה'. **יב. ואמר אליהם אם טוב בעיניכם, הבו שכרי** - אם רוצים אתם, תנו לי (לה' , הרועה את הצאן) את שכרי על שמירת הצאן עד כעת, (ושכרי הוא, שתעשו מצוותי), **ואם לא חדלו** - ואם אינכם רוצים חדלו לעשות רצוני, ולא אשגיח עליכם כלל, **וישקלו את שכרי שלשים כסף** - שקלו לי בשכרי משקל 30 כסף (משל לתורה ומצוות שנתנו לו 30 צדיקים מהצאן). **יג. ויאמר ה' אלי, השליכהו** - את ה - 30 שקל כסף, את הצדיקים העושים רצוני, **אל היוצר, אדר היקר** - אל האוצר האדיר והחזק, אל ביהמ"ק, **אשר יקרתי מעליהם** - וזכות יקרה זו, עומדת מעליהם כעטרה על ראשם, **ואקחה שלשים הכסף ואשליך אתו בית ה' אל היוצר**: **יד. ואגדע את מקלי השני, את החבלים** - ה' שבר את מקל ההנהגה השני, מקל החובלים,

אָפֶּה כָּל סוּס בְּתַמְהוֹן, וְרָכְבוּ בַּשְּׂגָעוֹן - כל הסוסים ורוכביהם, הבאים על ירושלים, יוכו בתמהון ובשגעון, שלא ידעו לאן לפנות, וְעַל בֵּית יְהוּדָה, אֶפְקַח אֶת עֵינַי - אך על אנשי יהודה הצרים בעל כרחם על העיר, אפקח את עיניהם ולא יוכו בשגעון ובתמהון, וְכָל סוּס הָעַמִּים אֶפֶה בְּעוֹרוֹן - רק את סוסי העמים אכה בעורון, שלא יראו את הדרך בלכתם.

ה. וְאָמְרוּ אֲלֵפֵי יְהוּדָה בְּלִבָּם - גדולי אנשי יהודה הצרים על ירושלים, (כשיראו שהם ניצולים בין כל הצרים), יאמרו בליבם,

אֲמַצָּה לִי יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם, בְּה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵיהֶם - התחזקו עבורי אנשי ירושלים בתפילותיהם, שלא ננזק ככל העמים שסביבנו.

ו. בַּיּוֹם הַהוּא אֲשִׁים אֶת אֲלֵפֵי יְהוּדָה, כְּכִיּוֹר אֵשׁ בְּעַצְמָם - החשובים שביהודה, ישובו וילחמו עם העמים שכפו אותם לעשות עמהם המצור, ויהיו דומים לכירה השורפת עצים בתוכה, (שישרפו את העמים שסביבם)

וְכַלְפִּיד אֵשׁ בְּעַמִּיר - וכמו לפיד אש, השורף עמיר, (חבילת שבילים),

וְאָכְלוּ עַל יְמִין וְעַל שְׂמֹאל אֶת כָּל הָעַמִּים סָבִיב - ישחיתו את כל העמים שסביבם,

וְיִשְׁבֶּה יְרוּשָׁלַם עוֹד תַּחְתֵּיהָ, בִּירוּשָׁלַם - וישבו אנשי ירושלים במקומם - בירושלים.

ז. וְהוֹשִׁיעַ ה' אֶת אֱהֲלֵי יְהוּדָה בְּרֹאשׁוֹנָה - הישועה תבוא בתחילה, ליושבי אהלי יהודה בערים שסביב ירושלים, ורק אח"כ לעיר ירושלים,

לְמַעַן לֹא תִגְדַּל תַּפְאֲרַת בֵּית דָּוִד וְתַפְאֲרַת יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם, עַל יְהוּדָה - כדי שלא יתפארו אנשי ירושלים, שאנשי יהודה נצלו רק בזכותם.

ח. בַּיּוֹם הַהוּא יִגַּן ה' בְּעַד יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם - יגן ה' על יושבי ירושלים,

וְהָיָה הַנֶּכְשֵׁל בָּהֶם - והיה החלש שבאנשי ירושלים,

בַּיּוֹם הַהוּא כְּדָוִד - יהיה חזק וגיבור ביום ההוא - כדוד המלך,

וּבֵית דָּוִד כְּאַלְהֵים, כְּמִלְאָךְ ה' לַפְּנֵיהֶם - ובית דוד חזקים כמלאך אלוקים, שילכו בראש ישראל למלחמה - ויצליחו.

ט. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֲבַקֵּשׁ לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל יְרוּשָׁלַם - ביום ההוא אבקש וארצה להשמיד את כל העמים, הבאים להלחם על ירושלים.

י. וְשִׁפְכְּתִי עַל בֵּית דָּוִד וְעַל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם,

לְהַפֵּר אֶת הָאֲחוּהָ בֵּין יְהוּדָה וּבֵין יִשְׂרָאֵל - להפר את האחוה הרעה, שהיתה בין יהודה וישראל, שלמדו להרע כישראל.

טו. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי, עוֹד קַח לְךָ פְּלִי רְעָה אֲוִלִי - קח לך כלי של רועה טיפש, שינהיג את הצאן.

טז. כִּי הִנֵּה אֲנֹכִי מְקִים רְעָה בְּאַרְצְךָ - רועה אוילי,

הַנִּכְחָדוֹת, לֹא יִפְקֹד - הנכחדות הסרות מן העדר, לא יזכור לשמרם,

הַנֶּעַר, לֹא יִבְקֹשׁ - ואת הצאן הרך הצעיר, לא יבקש לדאוג להם,

וְהַנְּשֻׁבֶתֶת לֹא יִרְפָּא - ואת השבורה באחת מאבריה - לא ירפא,

הַנִּצְבָּה, לֹא יִכְלָל - העומדת במקומה מחולשה ומחולי, לא יפרנס אותה במקומה לחזק אותה,

וּבִשְׂרֵהּ הַבְּרִיאָה יֵאָכֵל, וּפְרִסִיהֶן יִפְרֹק - ואת פרסות רגלי הבריאה והחזקה, ישבור וישחית. (משל לשמנים ולעשירים)

יז. הוּא רְעִי הָאֵלִיל - אוי על הרועה, המנהיג את ישראל, בהנהגה של הבל,

עֲזָבִי הַצֹּאן - העוזב את הצאן,

חָרַב עַל זְרוּעוֹ, וְעַל עֵין יְמִינוֹ - תבוא החרב, ותכה על זרועו, ועל עינו שהביט על הצאן לנצל אותו לצרכו,

זָרְעוֹ יָבוֹשׁ תִּיבֹשׁ, וְעֵין יְמִינוֹ כְּהָה תִּכְהֶה - זרועו של הרועה תיבש, וראיית עינו תחלש, ולא יראה את הצאן שרוצה לנצל לעצמו.

פרק יב

א. מִשָּׂא דְבַר ה' עַל יִשְׂרָאֵל נָאִם ה',

נִטָּה שָׁמַיִם - ה', הנוטה והפורש את השמים,

וַיִּסַּד אֲרָץ - ואשר שם את יסודות הארץ,

וַיַּצַּר רוּחַ אֲדָם בְּקִרְבוֹ - ויוצר את רוחו אדם בתוך גופו.

ב. הִנֵּה אֲנֹכִי שֵׁם אֶת יְרוּשָׁלַם, סֵף רַעַל לְכָל הָעַמִּים סָבִיב - הנה אני שם את ירושלים ככלי מלא ברעל, שיבואו כל הגויים להלחם עליה,

ובירושלים יפלו.

ג. וְגַם עַל יְהוּדָה יִהְיֶה בְּמִצּוֹר עַל יְרוּשָׁלַם - וכריחו הגויים את אנשי יהודה, שבערים מסביב ירושלים, לצור עמהם על ירושלים.

ד. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֲשִׁים אֶת יְרוּשָׁלַם, אֲבָן מַעֲמֶסָה לְכָל הָעַמִּים, כָּל עַמֻּסִיָּה שְׂרוּט יִשְׂרָטוּ וְנִאֲסְפוּ עָלֶיהָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ - אתן את ירושלים להיות, כמו אבן גדולה, אשר כל מי שמעממם וסוחב אותה - נשרט ונפגע.

(כך כל הצרים על ירושלים - יפגעו)

ד. בַּיּוֹם הַהוּא נָאִם ה',

וְדַקְרָהוּ אֲבִיהוּ וְאִמּוֹ יִלְדוּ, בְּהִנָּבְאוֹ - והם עצמם ידקרוהו בחרב על שניבא שקר.

ד. וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא, יִבְשׁוּ הַנְּבִיאִים אִישׁ מִחֲזִינוֹ בְּהִנָּבְאוֹתָיו - נביאי השקר יתביישו, על שאין נבואות השקר שניבאו מתקיימות, וְלֹא יִלְבְּשׁוּ אֲדָרֶת שַׁעַר - דרך הנביאים היתה ללבוש אדרת שיער, והם לא ילבשו עוד לבוש זה, מפני הבושה,

לְמַעַן פָּחַשׁ - כדי שיוכלו להכחיש האמת, שהיו נביאי שקר.

ה. וְאָמַר לֹא נִבְיָא אֲנֹכִי אִישׁ עֹבֵד אֲדָמָה אֲנֹכִי - ויאמר איש זה (הנביא שקר) לכולם : לא נביא אני אלא איש עובד אדמה אני,

כִּי אָדָם הַקְּנִי מִנְעוּרַי - כי אדם אחד, קנה אותי מנעורי לעבוד באדמתו.

ו. וְאָמַר אֱלֹהֵי - אדם, מֶה הַמִּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יָדַיךְ - בין כתפיד, (ששם מלקין עוברי עבירה)

וְאָמַר אֲשֶׁר הִפִּיתִי בֵּית מֵאֲהָבִי - אלו המכות, אשר היכו אותי אוהבי, (בי"ד) שרצו לִישֵׁר אֶת דְּרָכֶיךָ.

ז. חָרַב, עוֹרֵי עַל רַעֲיִי - חרב ! התעוררי לבוא על הרועה המושל על ישראל בגלותם, (מלכי הגויים המושלים בישראל),

וְעַל גְּבֵר עֲמִיתִי - ועל האיש, שחברתי אותו לי לשמור על צאני, (חבר הוא לי ברעיית הצאן)

נְאֻם ה' צְבָאוֹת, הַדָּאת הָרְעָה, וְתִפּוּצֵינָה הַצֹּאן - הפי את הרועה, ויפוצו הצאן (ישראל),

וְהִשְׁבֵּיתִי יָדַי עַל הַצֹּעֲרִים - ואשיב ידי שנית, להכות את השָׁרִים הקטנים.

ח. וְהָיָה בְּכֹל הָאָרֶץ נְאֻם ה', פִּי שְׁנַיִם בְּהַ יִפְרֹתוֹ יִגְוְעוּ, וְהַשְּׁלֵשִׁית יִוְתַר בָּהּ - שני שלישים מאנשי העולם יכרתו וימותו, ורק שלישי ישארו.

ט. וְהִבֵּאתִי אֶת הַשְּׁלֵשִׁית בְּאֵשׁ - וגם על השליש שישארו, אביא יסורים קשים כאש,

וְצִרְפָּתִים כְּצֹרֶף אֶת הַכֶּסֶף, וּבַחֲנֹתִים כְּבַחַן אֶת הַזָּהָב - ואצרוף ואנקה אותם מכל ליכלוך, כפי שצורפים את הכסף מכל סיג (פסולת הכסף), וכפי שבוחנים בדיקדוק את הזהב,

הוּא יִקְרָא בְּשֵׁמִי וְאֲנִי אֶעֱנֶה אֹתוֹ - ורק הצדיקים הגמורים, שישארו ויקראו אל ה' באמת, יענה להם ה' ויצילם,

אֲמַרְתִּי עִמִּי הוּא, וְהוּא יֹאמֶר ה' אֱלֹהֵי - ה' יאמר על ישראל שישארו: רק הם עמי הם, והם יאמרו על ה': רק הוא אלוקיני ואין עוד.

רוּחַ חַן וְתַחֲנוּנִים - אשפוך על יושבי ירושלים, רצון להתחנן ולהפציר לפני ה', שיתן להם חן ורחמים,

וְהִבִּיטוּ אֵלַי אֶת אֲשֶׁר דָּקְרוּ - ויביטו על ההרג שהרגו בהם האומות בשנות הגלות,

וְסָפְדוּ עָלָיו כְּמִסְפַּד עַל הַיְחִיד - ויספידו על אותם הרוגים, כמו מספד שעושה אדם על בנו יחידו,

וְהָמַר עָלָיו כְּהָמַר עַל הַבְּכוֹר - ויבכו עליו במרירות לב, כמו שבוכים על בן בכור.

יא. בַּיּוֹם הַהוּא יִגְדַל הַמִּסְפַּד בִּירוּשָׁלַם, כְּמִסְפַּד הַדְּדַרְמוֹן בְּבִקְעַת מַגְדוֹן - כמו המספד שעשו להדדרימון בבקעת מגידון. (מספד גדול וידוע בימיהם)

יב. וְסָפְדָה הָאָרֶץ מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת לְבָד - כל משפחה ומשפחה בארץ, יעשו מספד לעצמם, מִשְׁפָּחַת בֵּית דָּוִד לְבָד, וּנְשֵׁיהֶם לְבָד - דרך צניעות שהנשים יספידו בנפרד מהגברים,

מִשְׁפָּחַת בֵּית נְתָן לְבָד, וּנְשֵׁיהֶם לְבָד: יג. מִשְׁפָּחַת בֵּית לֹוִי לְבָד, וּנְשֵׁיהֶם לְבָד, מִשְׁפָּחַת הַשְּׁמַעִי לְבָד וּנְשֵׁיהֶם לְבָד - המשפחות שהזכיר הנביא, (משפחת דויד, נתן, לוי והשמעי), היו משפחות גדולות וידועות באותו הזמן.

יד. כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת הַנְּשָׂאוֹת, מִשְׁפָּחַת מִשְׁפָּחַת לְבָד וּנְשֵׁיהֶם לְבָד - כל המשפחות שנשארו, מלבד המשפחות שהוזכרו, יעשו הספד על המתים, כל אחת בנפרד.

פרק יג

א. בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מְקוֹר נִפְתָּח לְבֵית דָּוִד וְלִישְׁבֵי יְרוּשָׁלַם - יהיה מקור מים (מעיין מים חיים) נפתח לצרכי יהודה היושבים בירושלים,

לְחֹטָאֵת וּלְנֹדָה - וממעיין זה, יקחו מים חיים למי איפר פרה אדומה, שְׂמִינִדִים (מזים) לטהר טמאי מתים. {נקראים גם מי חטאת (מים שמתהרים), וגם מי נידה (מים שמזים) ; והוא המעיין שניבאו יחזקאל ויואל: "...וְהָיָה מִיּוֹם הַיּוֹם הַזֶּה יִצְאָה מִתַּחַת מִפְּתוֹן הַבַּיִת..."} , יחזקאל מז' א' ; "וּמַעַיִן מִבַּיִת ה' יִצְאָה... יוֹאֵל ד' יח' }.

ב. וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה' צְבָאוֹת, אֲכַרִּית אֶת שְׁמוֹת הָעֲצָבִים מִן הָאָרֶץ, וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד - אכרית את הע"ז מן הארץ, כך שלא ישאר להם זכר,

וְגַם אֶת הַנְּבִיאִים - נביאי השקר, וְאֶת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעֲבִיר מִן הָאָרֶץ: ג. וְהָיָה, כִּי יִנְבְּא אִישׁ עוֹד - כאשר יתנבא איש נבואות שקר,

וְאָמְרוּ אֵלָיו אֲבִיו וְאִמּוֹ יִלְדוּ, לֹא תַחֲיָה, כִּי שָׁקַר דִּבַּרְתָּ בְּשֵׁם ה' - יאמרו לו: לא תחיה כי שקר דברת בשם ה',

פרק יד

א. הנה יום בא לה' - הנה יום עתיד לבוא מלפני ה', (שיום זה, שמור ומוכן לבוא) וְחִלַּק שְׁלֵלךְ בְּקִרְבְּךָ - ויחלקו את השלל מצבא גוג.

ב. וְאַסְפְּתִי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה - כל העמים, יֶאֱסְפוּ עִם גּוֹג לְהִלָּחֵם עַל יְרוּשָׁלַם, וְנִלְפְדָה הָעִיר - ויכבשו את העיר ירושלים, וְנִשְׁסוּ הַבְּתָיִם - אבני הבתים שיחריבו, ירמסו ברגליהם,

וְהַנְּשִׁים תִּשְׁכַּבְנָה - וישכבו עם נשות ירושלים, וְיֵצֵא חֲצִי הָעִיר בְּגוֹלָה, וְיִתֵּר הָעָם - שלא יגלו, לֹא יִפְרֹת מִן הָעִיר - וישארו בירושלים.

ג. וְיֵצֵא ה' - ממקומו, וְנִלָּחֵם בְּגוֹיִם הָהֵם, כִּיּוֹם הִלָּחְמוּ בְּיוֹם קָרֵב - וילחם בכל הגויים, כמו ביום, שעשה קרב ומלחמה עם מצרים בים סוף.

ד. וְעַמְדוֹ רָגְלָיו בְּיוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים, אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקְדָּם - וכבייכול, רגליו של ה' יעמדו, על הר הזיתים שממזרח לירושלים, וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים מִחֲצִיּוֹ, מִזְרְחָה וְיָמָה - יבקע הר הזיתים ממזרח למערב, גִּיא גְדוֹלָה מְאֹד - וְתִנְצֵר גִּיא גְדוֹלָה מְאֹד, וּמֵשׁ - יזוז ויסור ממקומו,

חֲצִי הָהָר צְפוֹנָה, וְחֲצִיּוֹ נֹגְבָה - חציו - לכיוון צפון, וחציו - לכיוון דרום.

ה. וְנִסְתָּם גִּיא הָרִי - ינוסו כולם בפחד, בגאי שבין ההרים,

כִּי יָגִיעַ גַּי הָרִים אֶל אֶצֶל - כי הגיא יגיע עד מקום ששמו אצל, ולשם ינוסו,

וְנִסְתָּם, כְּאֲשֶׁר נִסְתָּם מִפְּנֵי הָרָעַשׁ, בְּיָמֵי עֲזִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה - וינוסו כולם בפחד, כמו שנסו כשרעדה הארץ, בימי עזיהו מלך יהודה, (כשנכנס להקטיר קטורת בהיכל)

וּבָא ה' אֱלֹהֵי, כָּל קְדָשִׁים עִמָּךְ - וה' ית', וכל מלאכיו יבואו עמכם (עם ישראל) להלחם על גוג.

ו. וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא - בזמן התגברות הצרות לפני בא הגאולה,

לֹא יְהִי אֹר - גדול, יְקָרוֹת וְקִפְאוֹן - אלא אור וחושך ישמשו בערבוביא. יְקָרוֹת⁷ - אור. קִפְאוֹן⁸ - חושך. הנמשל: שיהיו נבוכים, ולא ידעו אם הצרה היא הכנה לגאולה או תביא אותם לכליה ואבדון.

ז. וְהָיָה יוֹם אֶחָד, הוּא יִנְדַע לָהּ - ויהיה יום אחד, שזמנו ידוע לפני ה',

לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה - וכאמור, אור וחושך ישמשו בו בערבוביא,

וְהָיָה לַעֲת עָרֵב יְהִי אֹר - ובסוף אותו היום, כשיתגברו הצרות מאוד, יאיר ה' באור גדול ותבוא הישועה הגדולה.

ח. וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא - כשיבקע הר הזיתים, יֵצֵאוּ מִיָּם חַיִּים מִירוּשָׁלַם - יצא מעיין מים חיים מירושלים⁹,

חֲצִיִּים - חצי מהמים יזרמו, אֶל הַיָּם הַקָּדְמוֹנִי - אל ים המלח (שבצד מזרח), וְחֲצִיִּים אֶל הַיָּם הָאַחֲרוֹן - וחצי מהמים יזרמו לים התיכון שבמערב,

בְּקִיץ וּבְחֹרֶף יְהִי - והמים יזרמו, גם בימי הקיץ החמים, וגם בימי החורף הקרים. (שלא יתייבשו ולא יקפאו).

ט. וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ - שתראה ותתגלה מלכות ה' לבדו בעולם,

בְּיוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד - שלא יזכירו עוד, שם אלוהים אחרים.

י. יִסּוּב כָּל הָאָרֶץ כְּעֶרְבָה - ההרים שסביב ירושלים, יהפכו להיות מישור כערבה, כדי שגובהה ויופיה של ירושלים יראו יותר, מְגַבַּע לְרֵמוֹן - והמישור יתחיל מהגבעה שברימון (רימון - שם מקום),

נֹגֵב יְרוּשָׁלַם - שנמצא מדרום לירושלים, וְרֵאמָה - ותהיה ירושלים רמה וגבוהה מכל סביבותיה,

וְיִשְׁבָּה תַּחְתֶּיהָ - במקומה הראשון, לְמִשְׁעַר בְּנִימֵן, עַד מְקוֹם שְׁעַר הָרְאשׁוֹן, עַד שְׁעַר הַפְּנִיִם, וּמִגְדַל חֲנַנְיָאֵל עַד יַקְבֵי הַמֶּלֶךְ - שמות מקומות בגבול ירושלים. יקבי המלך - יקבים ליינות המלך.

יא. וְיִשְׁבוּ בָהּ - בירושלים, בשלום ובשלחה, וְחָרָם, לֹא יְהִי עוֹד - והרג, לא יהיה עוד בירושלים,

וְיִשְׁבָּה יְרוּשָׁלַם לְבִטָּח - וישבו בירושלים בבטחה.

יב. וְזֵאת תְּהִיָּה הַמְּגַפָּה, אֲשֶׁר יִגַּף ה' אֶת כָּל הָעַמִּים, אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל יְרוּשָׁלַם - וכך תהיה המכה שיכה ה' את כל העמים שנקהלו להלחם על ירושלים:

הַמֶּקַּע בְּשָׂרוֹ, וְהוּא עֵמֵד עַל רַגְלָיו - ימס בשרם כשהם עומדים על רגליהם, וְעֵינָיו, תִּמְקְנָה בְּחַרְיָהֶן - ועיניהם ימסו בתוך חורי העיניים,

⁷ כמו: "אם אָרָאָה אֹר כִּי יִהְיֶה וְיָרַח יָקָר הַלֵּךְ", איוב לא כו'.

⁸ קִפְאוֹן - קפוא ועבה - שמחשיך הראיה.

⁹ כמו שניבאו יחזקאל (בפרק מז'), ויואל (בפרק ד').

וְלֹא עָלִיָּהֶם יִהְיֶה הַגֶּשֶׁם - לא יהיה להם גשם באדמתם. (שבחג הסוכות, נידונים על המים)
 יח. וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה - לירושלים, וְלֹא בָּאָה וְלֹא עָלִיָּהֶם - שעליהם, לא בא ויורד הגשם, כי משקים את ארצם מהנילוס,
 תִּהְיֶה הַמִּגְפָּה אֲשֶׁר יִגֹּף ה', אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת חַג הַסּוּכוֹת - מגיפה יגוף אותם ה', על שלא עלו בחג הסוכות לירושלים, ולא ינקו מעונש.
 יט. זֹאת תִּהְיֶה חֲטָאת מִצְרַיִם וְחֲטָאת כָּל הַגּוֹיִם, אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לְחַג אֶת חַג הַסּוּכוֹת - זה יהיה ענשם של הגויים, שלא יעלו בסוכות לירושלים. (של מצרים - מגיפה, ולשאר הגויים - עצירת המטר).
 כ. בַּיּוֹם הַהוּא,
 יִהְיֶה עַל מִצְעוֹת הַסּוּס, קִדְּשׁ לַה' - גם את הפעמונים, שתולים בצוארי הסוסים, יקדישו לה',
 וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית ה', כַּמִּזְרְקִים לְפָנַי הַמְזַבְּחַ - הסירות בבית מ"ק, (כעין סיר, להוריד את הדשן מהמזבח) יהיו רבים כמו המזרקים (כלי קבלת הדם).
 כא. וְהָיָה כָּל סִיר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה, קִדְּשׁ לַה' צְבָאוֹת - מריבוי הקרבנות שיקריבו, כל הסירים שבירושלים, יוקדשו לצורכי העבודה במקדש,
 וּבָאוּ כָּל הַזְבָּחִים, וְלָקְחוּ מֵהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם - וכל הזובחים זבח, יקחו סירים אלו, ויבשלו בהם בשר השלמים,
 וְלֹא יִהְיֶה כְנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית ה' צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא - ולא יהיו עוד סוחרים המוכרים סירות או נחושת לעשות ממנה סירות, כי רבים יתנדבו ויקדישו כלים.

וְלִשְׁוֹנוֹ, תִּמְכַּךְ בְּפִיהֶם - ולשוונם, תימס בתוך פיהם.
 יג. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא,
 תִּהְיֶה מְהוּמַת ה' רַבָּה בָּהֶם - יביא ה' ביניהם מהומה גדולה,
 וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ, וְעֲלֵתָה יָדוֹ עַל יָד רֵעֵהוּ - וכאשר יחזיק איש את יד חבירו לעזור לו, יחשוב אותו לאוייבו, ויעלה את ידו להכותו.
 יד. וְגַם יְהוּדָה תִּלְחַם בִּירוּשָׁלַם - כאמור לעיל יב' ב': "...וְגַם עַל יְהוּדָה יִהְיֶה בְּמִצּוֹר עַל יְרוּשָׁלַם...", שיכריחו הגויים הצרים על ירושלים, את אנשי יהודה, שבערים מסביב ירושלים, לצור עמהם על ירושלים.
 וְאֲסַף חֵיל כָּל הַגּוֹיִם סָבִיב - ויאספו אנשי יהודה, את העושר ממחנה גוג, אחר המגיפה:
 זָהָב, וְכֶסֶף, וּבִגְדִים לְרַב מְאֹד:
 טו. וְכֵן תִּהְיֶה מִגַּפַּת הַסּוּס, הַפְּרָד, הַגָּמֶל, וְהַחֲמֹר, וְכָל הַבְּהֵמָה, אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּמַחֲנוֹת הַבְּהֵמָה, כַּמִּגְפָּה הַזֹּאת - גם הבהמות של מחנה גוג, ינגפו כמו האנשים. (המק בשרו וכו')
 טז. וְהָיָה כָּל הַנּוֹתָר, מִכָּל הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל יְרוּשָׁלַם - ואלו שישארו בחיים, מהגויים שבאו על ירושלים, (מ - "השלישית", שיצרכו ויבחנו ככסף וכזהב, וידבקו בה', לעיל יג' ט')
 וְעָלוּ מֵדֵי שָׁנָה בְּשָׁנָה, לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ ה' צְבָאוֹת, וְלַחַג אֶת חַג הַסּוּכוֹת - כל שנה בחג הסוכות (שבסוכות, היתה המלחמה וההצלה), יעלו לירושלים, להשתחוות, לחגוג ולהודות לה'.
 יז. וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה, מֵאֶת מִשְׁפַּחַת הָאֲרָץ אֶל יְרוּשָׁלַם, לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ ה' צְבָאוֹת - מי שלא יעלה להשתחוות לה',